

Zemlja in svoboda

Agroekološki sklop obiska ene zapatistične delegacije na teritoriju, imenovanem Slovenija.

Na visoko ležeči kmetiji v Zasavju se je v zgodnji jeseni 2021 zbralo več deset ljudi, ki tako kot njihovi tovariši z druge strani oceana polagajo svoje upe v zemljo. Z namenom, da ti upi vzklijejo, in ne, da ostanejo zakopani. Govorilo se je, jedlo se je in potem zagodlo.

Tovariši zapatisti se predstavijo
in spregovorijo o kolektivnem delu¹

Tovariš Brolin: »Bratje in sestre, ime mi je Brolin. Sem eden izmed članov zapatistične delegacije. Prihajamo iz države Chiapas v Mehiki. Predstavljamo na tisoče naših tovarišev zapatistov, ki so ostali doma in upajo na našo vrnitev.«²

Tovariš Marin: »Dober dan vsem. Ime mi je Marin, sem prav tako član zapatistične delegacije. Naša skupina je ena izmed osemindvajsetih, ki trenutno hodimo po Evropi v grupacijah po pet ali deset ljudi, ločeni na moške in ženske. Verjetno je v Evropo prišlo več žensk kot moških.

Govoril bom o vprašanju kolektivnega dela, ki za nas pomeni osnovo našega gibanja. Za nas to pomeni predvsem dve reči: prva je prehrana za tovariše,³ ki opravljajo različna dela, druga pa tisti višek, ki se ne poje in se namenja prodaji. S tem lahko pomagamo tovarišem pri njihovih poteh, premikanju iz kraja v kraj in podobno, kot narekujejo poklici, ki jih imajo člani skupnosti.

Želel bi tudi podati komentar glede tega, *kako* delujemo kolektivno. Delamo družno, skupinsko, vse od družine naprej. Odločitve ter načrte dela sprejemamo kot družine. Na delo in različne dejavnosti gremo vedno kot

---

1 Tovariši zapatisti so na dogodku govorili zadnji, po krogu predstavitev ostalih prisotnih.

2 Za tem se na kratko predstavi še dva druga tovariša zapatistične delegacije.

3 Uporabljajo izraz *compañeros*.

družina: oče, sin, žena. Vsi skupaj razmišljamo o tem, kaj bomo počeli – družina v enotnosti.«

»Od koder prihajamo, živimo v vaseh, v skupnostih: v nekaterih nas je zelo malo, v nekaterih kar nekaj. Tam ustvarjamo različne kolektive: nekateri pridelujejo fižol, drugi delajo na koruznih poljih, tretji se ukvarjajo z živinorejo, sigurno pa ni kolektiva, ki bi se ukvarjal s proizvodnjo alkohola⁴ [smeh].«

Vsaka raven zapatistične organizacije premore skupinsko delo. Njihova prva instanca kolektivnega organiziranja je družina, nadalje se organizirajo na ravni skupnosti – torej vasi, naprej na ravni regij, kjer sodelujejo različne skupnosti, potem na ravni občin ter na koncu – na ravni svetov dobre vlade.⁵ »Na vsaki ravni obstaja skupno delo oziroma skupna pomoč. Tovrsten način dela je morda težko razumeti, vendar sami tako živimo že 27 let,⁶ kot tudi 10 let prej, tekom priprav, ko smo bili v podtalnem delovanju. Torej imamo mnogo oblik in idej, kako delovati kolektivno.«

Pri organizaciji kolektivnega dela tovariši zapatisti začnejo na najnižji ravni organizacije, na ravni skupnosti, da vidijo, koliko je ta skupnost sposobna ustvariti. »Da bi ustvarili te skupne načine dela, ne začnemo z zelo velikim, vedno začnemo z zelo majhnim. Zatem malo po malo povečujemo podvige, dokler ne obrodijo sadovi tega, kar smo si zamislili. Pri tem je odločanje demokratično, da ne bi kdo mislil, da se komu karkoli vsiljuje. Na primer, če hočemo pridelovati koruzo, izračunamo, koliko bi nas stali posamezni elementi, in delamo, dokler delo ne stoji samo na sebi. Ni veliko denarja. Ko pa kolektiv nadaljuje, lahko malo po malo zaseje naslednji kolektiv, ki se bo na primer ukvarjal z živinorejo, ter kupi živino in druge potrebščine ... To je torej ta naš način organizacije kolektivnega dela. Seveda med kolektivi prihaja do razlik in nekateri napredujejo hitreje. To je lahko odvisno od same klime, enostavneje rečeno – od lokacije, ali pa tudi načina dela oziroma motiviranosti posameznega kolektiva.«

---

4 V zapatističnih skupnostih se ne uživa alkohola, o čemer govori tudi kasneje dodani člen Zapatističnega ženskega revolucionarnega zakona: »Prodaja in uživanje alkoholnih pijač sta v naših mestih in skupnostih strogo prepovedana, saj smo ženske tiste, ki zaradi te razvade trpimo udarce, revščino in pomanjkanje.« Objavljeno v prilogi *Doble Jornada* časopisa *La Jornada*, 6. maja 1996.

5 Pričujoče besedilo je urejen prepis zvočnega posnetka srečanja, na katerem se je v živo tolmačilo iz kastiljščine v slovenščino. Deli govorov, ki se jih je tolmačilo s povzemanjem v tretji osebi, so zapisani *ležeče*.

6 Zapatistična vojska narodne osvoboditve (EZLN) je oboroženo vstajo izvedla leta 1994.

Tovariš Martin: »Dober večer vsem bratom in sestram. Smo zelo veseli, da smo z vami tukaj, da si lahko delimo našo in vašo zgodbo. Smo odprava zapatistov po Evropi, upamo, da po celem svetu, če nam bo življenje dalo. Zelo smo veseli, da ste z nami delili svoje sanje in misli, ki se povezujejo z našimi. In se iz srca zahvaljujemo vsem svojim tovarišem in tovarišicam, ki so podarili svoje življenje v vojni leta 1994. Zaradi njih smo danes lahko tukaj. Hvala jim, ker so se odločili boriti. In ko rečemo mrtvi, ne mislimo samo teh, ki so padli v oboroženem spopadu med tistimi dvanajstimi dnevi,⁷ temveč vse, ki so umrli v tem času sedemindvajsetih let. Številni so umrli v nesrečah in tudi oni so naši padli. Prav tako jih je dosti umrlo od različnih bolezni. Vsem njim smo dolžni svoje delo.

Kakor ste vi govorili prej, da je življenje zemlja, da je življenje delo na zemlji, to je nekaj, kar mi govorimo že mnogo let in naša organizacija EZLN nas to vedno znova uči. Uči nas, da je zemlja vir prehrane, vir samozadostnosti. Tako nas uči tudi biblija oziroma religija in tako nas uči tudi zgodovina različnih bojev, ki vedno znova poudarjajo pomen kolektivnega dela. Tukaj vidimo mnogo družin, ki delajo stvari na tak način, kot smo jih počeli mi, ko smo začeli. Vidimo družine in skupnosti, ki začenjajo nek boj.

Na začetku smo se dobivali na srečanjih, na sestankih, več različnih družin; vsi smo nekaj pridelovali, vsi smo pridelovali hrano. Tako kot vi zdaj nekaj pridelujete. Takrat smo se odločili, da bomo naredili še en korak dlje, da se bomo povezali. S tem je nastala politično-družbena struktura na ravni vasi, ki jo gradi več različnih družin. To je ta raven, o kateri je govoril tovariš, kjer se organizira kolektivno delo. Potem je še ena višja raven, kjer se prav tako organizirajo kolektivna dela. Mislimo, da boste morda čez 5 do 10 let tukaj lahko prišli do tega, če se boste povezovali. Menimo, da je to nekaj, kar se lahko naredi. Ko se poveže več vasi, je to pri nas v Chiapasu potem regionalna raven: skupaj se sadi, skupaj se skrbi za živino. Potem so naslednja raven občine, kjer je že povezano po več 100 ljudi in prav tako delajo kolektivno. Zadnja instanca pa so sveti dobrega vladanja, kjer se prav tako organizira kolektivno delo. In zakaj vse to? Preprosto zato, ker hočemo izboljšati življenje. Kaj je cilj tega, kar počnemo? Tega ne počnemo, ker hočemo tekmovati s kapitalizmom, to počnemo za ljudi, za ljudstvo.

Seveda opravljamo kolektivna dela na ravni družin, vasi, občin, na kate-rikoli že ravni, in seveda se pojavijo težave. To je običajno. Naletimo na težave, ampak mi se o njih pogovarjamo in jih s tem tudi razrešimo. S tem

---

⁷ Januarja 1994 EZLN vstopi v mesto San Cristobal de las Casas v zvezni državi Chiapas, kjer oboroženi spopadi trajajo dvanajst dni – do nastopa napetega premirja, po sklenitvi katerega se EZLN umakne nazaj v džunglo.

ko jih rešujemo, hodimo naprej po tej poti. Tudi če pride do težav, se jih ne smemo ustrašiti; vedno bodo težave, ampak vedno se lahko tudi razrešijo. Na primer, če se dogovorimo za dan in uro, ko gremo nekaj naredit, in se nek tovariš ne pojavi, je pomembno, da se ne kregamo, ampak da poskušamo iti naprej. Ker so težave najboljši učitelj, nad nami ne obstaja neka avtoriteta, ki bi nam cel čas zapovedovala, kaj početi in kako početi. Praksa sama je ta učitelj, ki nas vodi.«

Tovariš Marin: »Tovariš je hotel razjasniti, kako se odvija ta zadeva. Za različne kolektive ustvarimo skupine, ki jih imenujemo odbori.⁸ In te odbore se izvoli demokratično, z dvigom rok. Odbor je odgovoren za določeno nalogo. Ti odbori potem oblikujejo informacije, kaj je treba narediti. Na ta način se potem tudi dela. Ta, ki ima tako funkcijo [znotraj odbora] v kolektivu, na primer sekretar, on prav tako dela, dela dvojno. Ne pa, da samo ukazuje. Na primer: če smo mi ena vas, en kolektiv, in recimo potrebujemo nekoga, da gre opraviti neko specifično delo, imenujemo nekoga v svoji skupnosti in ga z glasovanjem potem izberemo, če se vsi strinjamo s tem.«

Tovariši zapatisti se tudi kolektivno odločijo, kdo je koliko časa na kateri funkciji. To ni določeno od zgoraj. V odbore morajo biti vključeni tako moški kot ženske. »Obstajajo pa tudi kolektivi, v katerih so samo ženske ali samo moški. Odvisno od dela. Če je delo z drobnico, ki zahteva več fizične moči, grede lahko samo moški, a tudi to ni nujno. Če so razdeljeni po spolu, si vseeno pomagajo, kadar kdo rabi pomoč.«

---

8 V kastiljščini uporabljajo izraz *directiva*, ki ga tukaj prevajamo kot *odbor*.

Vprašanja prisotnih zapatistični delegaciji o njihovih načinih organiziranja, političnega odločanja ter vlogah različnih generacij

»Imajo kdaj osebe po več funkcij naenkrat? Tako kot pri nas? [smeh]«

Tovariš Marin: »Maksimalno imajo lahko tri do štiri funkcije.«

Tovariš Martin: »V vsaki vasi obstaja lastna uprava, lastna avtoriteta. Ogromno je struktur, ki med seboj sodelujejo in si pomagajo. Če pogledamo primer vasi, ima vsaka vas lastno oblast, avtoriteto, ki nadzoruje in koordinira predstavnike v različnih odborih za specifična dela, ne glede na to ali gre za drobnico, za piščance ali za trgovino. Naloga oblasti je, da nadzoruje vse, medtem ko ima odbor samo eno nalogo. Vse te strukture se med seboj podpirajo.«

»Ti ljudje, ki imajo neko funkcijo, seveda niso profesionalci, ampak tudi delajo, ne?«

Tovariš Martin: »Rotacija je. Vse se obrača. Vsakdo, ki je v določenem kolektivu, v nekem momentu pride na vrsto, da opravlja funkcijo, da nosi to odgovornost, da je v odboru. Vsi delajo na zemlji, tudi če imajo funkcijo. Torej ni profesionalcev. Krožnost je tam z razlogom, da se kolektivnost ohrani.

»Kako izgleda glasovanje?«

Tovariš Marin: »Poglejmo sistem odborov, kjer se mora izbrati najmanj dva do tri odgovorne ljudi. Gleda se, kdo se je najbolj izkazal pri delu, kdo je najprimernejši, za kogar bi lahko glasovali.«

Tovariš Martin: »Zapatistična demokracija poteka na tri načine. Prvi je direkten glas, z dvigom roke, na primer v neki skupnosti se dvigne roka, da se odloči, ali je nek kandidat primeren. Druga možnost, ki jo poznamo, je z glasovnicami, ki se jih vrže v škatlo in prešteje. Tretja pa je z določanjem, kdo bo prvi, drugi, tretji – torej krožni, vrstni sistem.

Dovolj je, da se strinja večina. Na ravni celotne organizacije se uporabljajo vsi trije načini, medtem ko se na ravni vsake posamezne organizacije

sami odločijo, katerega bodo uporabili. Na primer enkrat glasujejo z roko, naslednjič poskusijo rotacijsko, da vsi pridejo na vrsto, potem spet glasujejo, da zamenjajo sistem. Menjava sistema spet poteka skozi glasovanje in mora biti večinsko potrjena.«

»Na kakšen način poteka izbira kandidatov – ali se med seboj pogovarjajo, kdo bi bil najboljši, ali se kandidat prijavi, da bi bil kandidat, ali se razpiše mesto?«

Tovariš Marin: »Kar se tiče kandidatov, je nekdo izbran za neko določeno funkcijo in se glasuje zanj. Obstaja samo en krog glasovanja. Tisti, ki dobi večino, je postavljen na funkcijo, drugi za tajnika, tisti, ki ima manj glasov, je blagajnik, kdor ima še manj glasov, pa dobi neko drugo funkcijo. Tisti, ki so izvoljeni, nimajo *oblasti*, ampak imajo *zaupanje* od ljudi! Ni mogoče, da nekdo ne prevzame funkcije, ki mu je bila podeljena. Preveč smo povezani, odvisni drug od drugega. Gre za izkušnjo našega boja. Sam sebe ne moreš izvoliti ali se sam javiti. Gre za zavest.«

»Torej ne moreš zavrnil funkcije, če si zanjo predlagan?«

Tovariš Brolin: »Pri nas ne gre samo za diskurz, ampak gre za občutek, ki izhaja iz našega jedra. Gre za kolektivni boj. Imamo zavedanje te dolgoročnosti in motiva, iz katerega se žrtvujemo. Vse, kar delamo, je kolektivno. Ne glede na to, na katero funkcijo upravljanja skupnega dela je nekdo izvoljen; pa če gre za sekretarja, tistega, ki varuje denar od pridelkov, nekoga, ki skrbi za drobnico, za semena itd. Nihče, ki je zapatist, ne bo rekel: 'Ne, jaz tega ne bom počel.' Ker imamo to skupno zavest, zakaj to počnemo.«

»Kdo participira, da dejansko glasuje v tem kolektivu? Če je kolektiv sestavljen iz družin, ali glasujejo tudi otroci? Kaj pa stari ljudje, ki ne morejo več delati?«

Tovariš Alfonso: »Tisti, ki ne delajo, ne glasujejo. Ne glede na to, koliko si star, si del skupnosti, vendar se pri procesih volitev in izbiranja članov upošteva odgovornost. Torej odgovornost pride skozi delo.«

Tovariš Jacobo: »Ker otroci do trinajstega ali štirinajstega leta nimajo razvite zavesti boja, tudi niso vključeni v te procese. Ko se vključijo v kolektive pri šestnajstih ali sedemnajstih letih, začnejo sodelovati tudi pri odločevalskih procesih. S svojim šestdesetim letom postanejo osvobojeni dela.«

»Tukaj o kolektivnem delu mi nikdar ne odločamo. Odloča kapital, odloča vlada in tako naprej. Mi odločamo o drugih stvareh. A vi odločate tudi o drugih stvareh ali samo o skupnem delu?«

Tovariš Martin: »Demokracija se dotika vseh vidikov življenja, ne samo dela, temveč tudi drugih vprašanj: zagotavljanja dobrin – od elektrike in vode do interneta, računalnikov. Kolektivno se odloča o vsem, tudi med delom o tem, kdaj bodo pavze, kdaj se bo šlo na stranišče. Če se skupaj odloča celo o tem, potem je jasno, da se skupaj odloča o vsem. Za nas je vse to skupno delo. Od najmanjših do največjih zadev, za vse se uporablja demokracija. Ni zares te razlike, da je nekaj odločanje o delu, nekaj odločanje o nečem drugem, za nas je vse to povezano. Hkrati to, o čemer smo se prej pogovarjali, da ni možno, da nekdo ne bi želel nečesa prevzeti, da bi rekel 'ne', da ne bi prevzel naloge, izhaja iz dolžnosti do dela in dolžnosti, ki jo čutiš. Dolžnost prevzameš, ravno ker delaš, in preko tega tudi pridobiš to možnost [odločanja]. Prav tako je treba poudariti: ker se vse odloča skupaj na ravni vasi – recimo, da bomo imeli drobnico, če si že na začetku rekel 'ja', ko se je to odločilo, in si bil imenovan na neko funkcijo –, moraš biti potem tudi pripravljen to delati. Ne moreš reči 'ne', če se je tako odločilo. In moment, ko bi prišli v situacijo, da bi lahko nekdo sam sebe imenoval za neko funkcijo, bi bil že zelo blizu kapitalističnemu sistemu.«

»Prekinili ste odnose s slabo vlado in mehiško državo in sami kot skupnosti organizirate svoje življenje, skrbite za svoje potrebe skozi skupno delo. Ali je po vašem mnenju zapatistična demokracija možna med ljudmi, ki ne prekinejo z državo in kapitalom?«

Tovariš Martin: »Sem smo prišli, da delimo izkušnjo svojega boja. Leta 2003 smo se srečali s predstavniki kapitala oz. državo, izrazili svoje želje in povedali o svojih bolečinah ter predstavili svoje zahteve. Slaba vlada oz. kapital se je obrnil na petah in izginil. Od takrat dalje smo tudi mi obrnili hrbet slabi vladi in ne zanimajo nas zares procesi demokracije in odloča-

nja znotraj neoliberalnega kapitalističnega sistema, v katerem ne velja, da ljudstvo določa in odloča ter oblast izvršuje oziroma izpolnjuje, kar bi moral biti glavni cilj.«⁹

Poudarja, da se več ne menijo za to, kaj počne država oziroma kaj počne kapitalizem. Gredo naprej s tem, kar služi njim. Ko nekaj služi, oni to počno, ne glede na to, kaj se dogaja z drugimi državnimi strukturami. Niti se ne menijo za to, na kakšen način se oblikujejo pravo, pravičnost in demokracija znotraj kapitalističnega sistema. Njihov sistem je tak, da ljudstvo odloča, oblast uboga. In to za tisoče njihovih tovarišev deluje.

»In če se vam zdi, da bi vi lahko tak sistem aplicirali pri svojem delu oziroma da bi lahko sodelovali, izvolite. Ko se ljudstvo ove, potem se tudi ne pusti vleči za nos. Na primer: če se kdo sam javi za funkcijo, se takemu človeku smejimo. A nam se zdi, da je glavno načelo: ljudstvo ukazuje, vlada uboga. A se vam zdi to možno znotraj takega sistema, kot ga imamo?«

Tovariš Marin poudari še, da so prišli z nami delit oblike organiziranja, ki delujejo v njihovem prostoru, vendar obstajajo različne geografije, različni prostori. Zapatistom se zdi ključno, da se politično organiziramo. Oni so nekoč izjavili, ko so se pogovarjali s svojo vlado, da je vseeno, katera vlada je, samo da sledi njihovim načelom demokratičnosti, svobode in pravičnosti. Dodali so, da bi bilo konec koncev dobro, če bi neka vlada začela poslušati svoje ljudstvo in začela hoditi po skupni poti, ampak da se to pri njih konec koncev ni zgodilo. Povedo svojo zgodbo, da se niso nikoli ustavili in da niso nikoli obupali, ampak da so vedno hodili in se borili naprej. In poudarjajo, da je treba razumeti, v katerem prostoru živimo, in se potem na podlagi tega najbolje možno politično organizirati.

»Starejši od 60 so odvezani od odgovornosti. A vendar, kako so vključeni v skupnost?«

Tovariš Marin pravi, da starejših od 60 let zapatisti ne silijo v nič. Lahko delajo naprej, samo če si to želijo. Razumejo, da ko prideš v določena leta, nasta-

---

⁹ Zapatisti so leta 2003 izpeljali program avtonomije, načrtan v *Sporazumih iz San Andrésa*, na katere je mehiška vlada pristala v februarju leta 1996, čeprav je v istem letu nadaljevala s prikrito vojno proti zapatističnim skupnostim in decembra od sporazumov tudi odstopila.

nejo morda neke razlike v zdravju. Noben [starostnik] nima dolžnosti, da dela, v razmerju do prej, ko imajo vsi to dolžnost. Hkrati starejši niso zapuščeni. Razumejo jih kot najbolj pomembne ljudi svojih skupnosti. To so ljudje, ki so druge usmerjali, ki so jih naučili stvari, ki imajo ogromno izkušenj glede kolektivnega dela, političnega udejstvovanja. Preprosto pravično je, da so odrešeni obligacije zaradi vsega dotedanjega žrtvovanja. Imajo status starostnikov, modrecev. Usmerjajo mlade, popravljajo napake mladih in imajo kake druge organizacijske naloge, kot na primer organiziranje zabav. Niso pa obvezani k opravljanju funkcij in težkega dela, razen če se ob tem dobro počutijo.

Zaključna sporočila zapatistične delegacije

Po navdihujoči izmenjavi vprašanj in odgovorov je sledil odmor za okrepcilo in pretegovanje nog. Krog zbranih se je razbil v več manjših krogcev, v katerih se je nadaljevala debata o slišanjem ob čaju in kavi. Zapatistična delegacija, vidno premražena od zanje zimskih razmer, se je umaknila na značilen kratek posvet in se vrnila z zaključnim sporočilom. Tovarišem, očitno vajenim dolgih srečevanj, ki so zbrane že pošteno utrudila, je beseda po večurni seansi tekla še bolj jasno in udarno ...

Tovariš Brolin: »Za konec bi radi povedali, kar vam kot zapatisti sporočamo. Nekateri že nekaj počnete, se usklajujete. Želimo vam, da se najbolje možno organizirate. Razumemo, da se ne morete na enak način kot mi v Chiapasu, da imate službe, da ste nekako razdvojeni med službami v mestih in podeželjem, ampak kot je že moj tovariš prej rekel, organizirati se je treba na podlagi prostorov, v katerih živimo, na podlagi določene geografije. Tako se bo vsak na svojem koncu soočal z dano situacijo. Konec koncev je pomembno delati. Mi vsi opravljamo različna dela, ki reproducirajo življenje, se pravi pridelujemo hrano. Kot smo videli s pandemijo covid-19, ko so se trgovine zaprle in cene narasle, je vprašanje eksperimentiranja z različnimi oblikami delovanja postalo nujno za neko prihodnost. Zahvaljujem se vam kot Evropejcem, da smo lahko danes tukaj. Vam, Evropejcem, hvala, da ste nas povabili, da ste potovali na naša ozemlja, da ste nas podprli, ko smo začeli s svojo zgodbo. Želimo, da se vse to, kar se tukaj začneja, razraste, da se razvija naprej, da boste vi, ki ste danes tukaj, glasniki za vse tiste, ki niso. In da se bo ljudstvo zbudilo.«

Tovariš Alfonso: »Dragi tovariši, tovarišice, zaključujemo to skupno popoldne. Želimo, da nadaljujete s temi praksami, s tem delom, ki ga razvijate. Nikakor ne pozabite na podeželje. Življenje v mestih je tako težko, kot smo lahko videli v času pandemije covid. Veseli smo, da so ljudje hodili v Chiapas, da so spoznali, kako tam živimo, da smo zaradi tega lahko danes tukaj. Vidimo, da je tudi tukaj težko, da obstaja določeno trpljenje, in vas pozivamo, da še naprej delate na zemlji, na podeželju, na kmetijah – tam, kjer je življenje. Ne smemo obupati.«

Tovariš Marin: »Že prej smo govorili o tem, kako delujemo oziroma kako spodbudimo delo. Še malo bi razložil, kakšne so naše metode. Ena pomembna metoda je vzdrževanje varnosti. Varnost glede vsega, kar počnemo. Varnost našega boja, da smo varni kot posamezniki, ne pa da smo preganjani s strani mehiške države. Nadalje, zelo se trudimo in vedno znova poskušamo razložiti, kaj je discipliniranost. Disciplina za nas pomeni: če si sam ali v skupini, vedno moraš opraviti svoje delo. Prav tako pomembna je enotnost. Vse, kar počnemo, počnemo skupaj. Pa naj bo to v delu ali počitku.

Tekom našega boja smo ugotovili, da je enotnost naša moč. Seveda se zmotimo, zgodijo se male pomote, a glavno, kar nas vodi v delovanju, je tovarštvo, medsebojno spoštovanje med ženskami in moškimi. Vse te tri točke so vedno prisotne, če delamo doma, na vseh nivojih naše organizacije, ali pa smo tukaj zdaj, ko potujemo v tej delegaciji – vedno smo si enotni v duhu, v občutku, v razumevanju našega boja: da je vredno, pomembno, kar počnemo. Zato pravzaprav ni neke zunanje prisile. Jaz sam in tudi vsi ostali med zapatisti smo prepričani, da je vredno hoditi po tej poti. Vredno se je tudi žrtvovati s tem končnim ciljem, da hočemo izboljšati planet Zemljo. Tudi ta naša pot v Evropo, ki smo jo začeli 25. junija,¹⁰ je polna žrtev za nas – ni nam lahko. A še vedno obstaja ta enotnost v duhu. In vsi ostali posamezniki zapatistične delegacije delajo v tej enotnosti. Enotnost in delo sta povezana. Vsi počnemo isto. Kar jaz tukaj govorim, tudi ostali počnejo in govorijo.

---

¹⁰ EZLN so oktobra 2020 iz gora jugovzhodne Mehike v imenu vseh zapatističnih žensk, moških in drugih izjavili, da ... »aprila 2021 gremo v Evropo. Točen datum in ura? Zaenkrat še ne vemo ... Prizadevali si bomo za naslednje: Namesto močnih vlakov, naši kanuji. Namesto termoelektrarn, naše male lučke, ki jih bodo zapatistične ženske predale ženskam, ki se borijo po celem svetu. Namesto zidov in meja, naša skupna plovba. Namesto velikega kapitala, skupna njiva koruze. Namesto uničenja planeta, gora, ki pluje v zgodnjem jutru. Mi smo zapatisti in zapatiste, nosilci in nosilke virusa odpora in upora. Kot takšne bomo stopile na tla petih kontinentov. To je vse za zdaj.« Pridobljeno na: <https://enlacezapatista.ezln.org.mx/2021/08/15/sesti-del-gora-na-odprtem-morju/>

Seveda nismo popolni in nočemo, da se sliši, da mislimo, da smo popolni. Velikokrat se tudi zmotimo, ne naredimo pravih reči, nam ne uspe. Ampak imamo načine, kako razrešiti probleme. To sta predvsem kritika in samokritika. Med zapatisti velja, da moraš pri sebi reflektirati, da vidiš, ali se motiš. In če to ugotoviš, pokažeš sam nase, poveš svoji skupnosti, da si naredil napako, in potem skupnost o tem razpravlja. Kritika je vedno konstruktivna, ni destruktivna. Vedno, ko podajamo kritiko, jo v tovariškem tonu, to je tovarištvo.

Ta enotnost se konec koncev razširja zelo daleč. Veliko ljudi je vključenih vanjo tudi zunaj našega kroga. In s tem se ustvari veliko podpore za razreševanje mnogih težav. Drugače bi bilo zelo težko. To se lahko tudi aplicira na naše potovanje v Evropo. Smo zelo veseli, da smo tu. Ker predvsem čutimo, da nekako izvršujemo svoj del kot borci. Ta del nas, ki se bori za nekaj boljšega, je vesel, da smo tu, čeprav smo daleč od doma.«

Tovariš Martin:¹¹ »Dragi tovariši, tovarišice, jaz bom dodal nekaj malega, kar so že na veliko povedali moji tovariši. Pravzaprav je glavna beseda tega, kar mi prinašamo na drugi del sveta, da je to, kar počnemo doma v Chiapasu, nekaj zelo majhnega. Ampak želimo, da veste, da obstajajo zapatisti, ki se organizirajo, ki si vladajo sami, ki gradijo avtonomijo. In da se ne bojujejo samo zase, ampak za ves svet, za vse. In da lahko spremenimo svet z odporom in uporom. In tudi mi, tako kot vi zdaj, smo začeli z majhnimi spremembami. Tako da razumemo vašo izkušnjo in smo prišli tudi delit svojo izkušnjo, svoj boj. Sem smo prišli, kot smo imenovali to svoje potovanje,¹² da smo *prinesli semena*. In to niso semena jabolk, breskev, koruze, ampak semena naše besede. Niso fizična semena, ampak semena v naših glavah. Semena odpora in upora. Zdaj ... semena so posejana, vi pa se odločite, ali jih boste zalivali, ali bo iz njih kaj zraslo. Mi imamo odpor, kar je naša avtonomija in to je naše življenje. Imamo demokracijo, imamo pravico in tudi če se kaj sfiži, vemo, da bomo to popravili, da bomo to sami razrešili.

Mi smo tu zato, ker živimo na materi Zemlji in prinašamo pravzaprav besedo matere Zemlje. Njena beseda pravi, da se moramo organizirati in da se moramo boriti. Vidimo in smo priča temu, da se dogajajo velike spremembe. Tako tukaj kot pri nas. Sem smo prišli, da najdemo moške in ženske, ki so pripravljene na boj. Mogoče tukaj ne vidite toliko sprememb. Ampak tam, kjer živimo mi, je veliko ugrabitev, je veliko femicidov. Mati Zemlja kli-

11 Zaključni govor petega člana delegacije smo zaradi ponavljanja izpustili.

12 EZLN so pot v Evropo, del katere je tudi pričujoči obisk, poimenovali Popotovanje za življenje, kot analogijo na semena, ki se kalijo.

če: »Pomagajte mi!« Zapatisti vemo, kdo je odgovoren za to stanje, in tudi vi veste. Mogoče ne mislimo točno iste stvari. Ampak kar nas druži, je mati Zemlja. Ker pravzaprav vse, kar obstaja, je zaradi nje. Če je ne bomo obranili, ne bo življenja. In doletelo nas je, da živimo zdaj, in doletelo nas je to, da moramo delati in da se moramo organizirati. Mi smo veseli, da živimo zdaj. Nekaj pa je treba narediti. Mi mislimo, da se je treba organizirati od spodaj navzgor. Dokler ne pridemo do tega, kar nam povzroča bolečino. Boriti se moramo vsi skupaj, vsi skupaj moramo biti povezani. Tukaj smo našli mnogo ljudi, ki ste pripravljeni na borbo. In vidim, da že obstajajo male oziroma tudi že velike reči – organiziranost, ki kaže na to, da imate tudi vi odpor in upor v sebi. Tudi vi ste uporniki. Skupaj bomo delali. Vi vedite, da se mi kot zapatisti ne bomo nikoli prodali in ne bomo nikoli zbežali. Ne počutite se sami, ker bomo skupaj ustvarili nekaj več.«

Transkribiral in prevedel: **Matej Kavčič**